

примере англійських междометий)// Межвузовский сборник научных трудов.- 2002.- №2.- С.88-93. 8. Cutting Edge. Intermediate (Student's book). – Addison Wesley Longman Limited, 2004. – 170p. 9. Гильперин Н.Р. Лексико – фразеологические стилистические средства. – М.: Правда, 1958г. – 238с. 10. Каптурова О.В. Вигуки сучасної англійської мови. - К.: Київський національний ун-т ім. Т.Шевченка, 2005. — 156 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ВІДВЕРТОСТІ В ДИСКУРСІ СІМЕЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Проценко О.В. (Суми)

Пошук шляхів комплексного вивчення мови, свідомості, мислення і культури привів до закріплення у понятійному апараті лінгвістики нових категорій, використання яких істотно збагачує аналіз мовних явищ і надає більшої глибини та ефективності семантичним дослідженням [1]. Зокрема з розвитком когнітивної лінгвістики, основним завданням якої є "системний опис та пояснення механізмів людського засвоєння мови і принципів структурування цих механізмів" [4], особливу увагу привертає поняття дискурсу.

У сучасній лінгвістичній літературі немає єдиного чіткого визначення поняття "дискурс" [2]. Узагальнивши різні підходи до розуміння сутності дискурсу, сучасний російський лінгвіст Михайло Макаров зазначає, що можливі три позиції щодо визначення сутності дискурсу [5]. Так, з точки зору формальної інтерпретації дискурс є утворенням вищого рівня, ніж речення; з позиції функціональної інтерпретації дискурс постає як використання мови у всіх її різновидах; у межах ситуативної інтерпретації дискурс сприймається як втілення засобів мови чи мовного коду в оточенні соціальних, психологічних, культурних обставин спілкування особистостей. Важливим є саме таке, функціонально-комунікативне, прагматичне в своїй основі розуміння сутності дискурсу.

Дискурс – інтерактивний і трансактивний тип комунікативної діяльності, який має різні форми вияву й відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюючись стратегіями і тактиками учасників спілкування; синтез когнітивних, мовних та позамовних чинників, які формують мовленнєві жанри і мовленнєві акти [7].

Однією з найактуальніших проблем лінгвістичної генології є виокремлення та опис мовленнєвого жанру розмовного усного дискурсу [2].

Можна виділити різновиди усного дискурсу, беручи до уваги сферу його функціонування: літературне усне мовлення вживаємо у побуті, на виробництві, в освіті, науці, у сфері державного життя, засобах масових інформацій, у церкві, у родині, хоч в окремих сферах воно утверджується ще не без певних труднощів. Отже, можна говорити про усний літературний дискурс: побутовий та публічний [6].

Надзвичайно важливим в родинному усному розмовному дискурсі постає питання викриття таємниць та секретів. Таємниця – це інформація, що зберігається в секреті [3]. Учасники родинного дискурсу відкривають душу та розповідають свої таємниці як з власної волі, так і з примусу. Коли комунікативний акт між членами родини відбувається без бажання одного з учасників розкрити свої секрети, а особливо ті, що компрометують цього учасника комунікації, то дискурс сповнений емоційності: використання емоційно забарвлених лексичних одиниць, невербальні засоби комунікації та дії, сповнені чуттєвості, такі як: сльози, крик, окрім того, розмова відбувається на підвищених тонах. Уривок фрагменту діалогу між чоловіком та дружиною показує, що дружина, яка зрадила, не хоче розкривати власної таємниці, а тому коли виявляється, що чоловік знає її секрет, вона починає плакати та емоційно розмовляти.

"I am afraid you have thought me a bigger fool than I am."

She did not quite know what to say. She was undecided whether indignantly to assert her innocence or to break out into angry reproaches. He seemed to read her thoughts.

"I have got all the proof necessary."

She began to cry. The tears flowed from her eyes without any particular anguish and she did not dry them: to weep gave her a little time to collect herself. But her mind was blank. He watched her without concern, and his calmness frightened her. He grew impatient.

"You are not going to do much by crying, you know."

His voice, so cold and hard, had the effect of exciting in her a certain indignation. She was recovering her nerve (W.S.Maugham).

В деяких комунікативних ситуаціях, коли один із учасників дискурсу сімейного спілкування примушує розкритися, інший комунікант коротко обриває будь-які наміри спілкуватися на дану тему. Як в прикладі розмови доньки та матері, в якій донька намагається дізнатися про те, куди подівся її батько, чому родина зараз бідує і мати змушена працювати служницею, але мати не має наміру викривати свої таємниці і використовує прислів'я, щоб швидко та коротко перервати розмову.

"Curiosity kills the cat," she'd snap. "Let the past lie."

"Let the past lie," she'd repeat after a while with a heavy sigh. "Twon't change none" (Mary Lide).

Подібна ситуація може розгоратися й дещо за іншим сценарієм. Донька допитується, чому мати вийшла заміж за цього чоловіка, але розмова не складається. Мати використовує короткі фрази, а потім щоб повністю зупинити цю розмову, використовує загальні кліше "a good person", "a nice man".

"Why did you marry my dad?"

She looked at me closely.

"Do not be silly."

"I'm not being silly."

"We had to have something for you, and besides, he's a good man, though I know he's not one to push himself. But do not worry, you are dedicated to the Lord, I put you down for missionary school" (Jeanette Winterson).

В той час, коли комуніканти самі не бажають відкрити свої секрети, він довго обдумує, інколи готує промову, якщо таємниця не є дуже приємною, намагається її сказати якомога швидше. В ситуації, коли чоловік хоче розповісти власній дружині, що одного разу він її зрадив, то він вимовляє свою найпотасмнішу таємницю дуже швидко, ніби думаючи, що таким чином зменшить біль іншого комуніканта шляхом швидкого промовляння.

How can I do this? he thought. He made himself an unusually tall Scotch and sat down near her. "Honey, I gotta talk to you."

"Sure. Is something wrong? She put her book down."

"Well, sort of. Yes."

He lowered his head. Sheila was suddenly frightened... "Bob," she said with candor, "something in your voice scares me. Have I done anything?"

"No. It's me. I've done it." Bob took a breath. He was shaking. "Sheila, remember when you were pregnant with Paula?"

"Yes?"

"I had to fly to Europe – Montpellier – to give that paper..."

"And...?"

"I had an affair." He said it as quickly as he could. Like ripping off a bandage fast, to cause less pain.

Sheila's face went ashen. "No," she said, shaking her head violently as if to drive out what she had just heard.

"This is some terrible joke." She looked at him for reassurance. "Isn't it?"

"No. It's true," he said tonelessly. "I-I'm sorry" (Erich Segal).

Нерідко людина наважується на те, щоб розповісти певний секрет лише тоді, коли у її близької людини подібна ситуація. Мати розповідає синові, що вона багато років тому зрадила свого чоловіка і хотіла його покинути, але дізнавшись, що дружина кохання вагітна, повернулася до чоловіка. Мати до цього і словом не примовилась перед сином про свою таємницю, але коли дізналася, що він також в схожій ситуації, відкрила йому свою душу.

Rita Marsden confided to her son, that years ago she too had been faced with a dilemma of the heart, when her attraction to a particular man had all but broken up two marriages. Had it not been for the absolute love and devotion of her husband, she might have given in to her own selfish feelings. "You see, Rick," she explained, "sometimes you're dazzled into believing that what you feel is really love, when it's nothing more than fascination. I found out that this man's wife was expecting his child; and I believed for a long time that that was the reason I gave him up ... at a bad time for me too." She lowered her eyes and squeezed his hand, before going on in a tremulous voice, "It was a time when I desperately needed the strength and support he was offering me. I'm grateful (that it didn't take me long to realize that it was not love I felt for him. I was attracted by his tall strong physique, and his laughing blue eyes. But things can change with time. Rick, and so often infatuation can really seem like a torment of love. You have to be sure, don't you see? You must take the time to be sure of your true feelings." She paused to look up, and Rick was moved by the anguish in her eyes (Josephine Cox).

Не часто, але все ж таки трапляється, коли теща та зять довіряють один одному і розкривають свої потаємні думки. В прикладі показана ситуація, коли теща вже втомилася від переїздів від однієї доньки до іншої, не має змоги широкотрошувати з рідними доньками і знаходить доброго співрозмовника в зятеві. Теща розповідає йому, що не хоче залежати від доньок, але це її таємниця, бо розповівши її донькам, може посваритися з ними та їй ніде буде жити.

"Oh, Frank." Louise felt that she had to speak the truth to him. "Don't pretend. I know Anne doesn't want to be bothered with me now. No, it's all right. I don't blame her. I know what it gets like towards the end, when you are so tired of waiting."

"Where will you go, Mother?"

"I don't know yet, but I'll think of something. I just can't be dependent on the girls any longer. It isn't fair on them, and – here is a thing that nobody's thought of yet – it is not very easy for me, either."

"I've often thought that," Frank said candidly... "Poor Mother," he said. "I'm darned sorry for you. Wish I could help. Look here, you'd better come to us. I'll talk to Anne."

"I can't" (Monica Dickens).

Отже, питання розкриття таємниць та секретів в дискурсі сімейного спілкування знаходить реалізацію в залежності від того аспекту, чи хоче комуніканти, що має секрет, відкритися добровільно чи інший комуніканти змушує його це зробити. В залежності від цього, комунікативний акт має різні форми вербалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук Н.І., Мамажанова І.А. Деякі особливості вербалізації концепта "доля" в українській та англійській мовах// Проблеми мовознавства, психолінгвістики і соціолінгвістики. – 2007. - № 16. – С.47-51.
2. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної логіки. – К.: Академія, 2006. – 248с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Під ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпін'я ВІФ "Перун", 2004. – 1440 с.

4. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода// *Вопр. языкознания*. – 1994. – № 4. – С.17. 5. Макаров М.Г. Сложность и вариативность категорий диалектики. – Л.: Наука, 1988. – 216 с. 6. Сербенська О.А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. – К.: Академія, 2001. – 148с. 7. Сусов И.П., Аристов С.А. Коммуникативно – когнитивная лингвистика и разговорный дискурс. – saristov@uos.de, 1999. – 11с. (<http://homepages.tversu.ru/~susov/Aristov.htm>). 8. Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University press, 1987.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cox J. Her Father's Sins. – London: Muckays of Chatham plc, 1987. – 278 p. 2. Dickens M. The Winds of Heaven. – London: Penguin Books, 1977. – 240 p. 3. Lide M. The Homecoming. – London: Harpercollins, 1992. – 110 p. 4. Maugham W.S. The Painted Veil. – К.: Знання, 2006. – 288 p. 5. Segal E. Man, Woman and Child. – N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1980. – 576 p. 6. Winterson J. Oranges are not the Only Fruit. – London: Pandora, 1990. – 182 p.

АНТРОПОМЕТРИЧНІСТЬ ФІТОНІМІЧНИХ НОМІНАЦІЙ У АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ СИМВОЛІЦІ

Пушко Л.В. (Суми)

Антропологічна парадигма сучасних лінгвістичних студій закладає напрямок багатьох мовних досліджень сьогодення. Спрямовуючи наукові акценти на дослідження самої себе, людина в котре вторить Сократу про те, що вона нічого не знає про себе і про свою мову, як дзеркало людської еволюції, не зважаючи на свій багатовіковий досвід. В той же час, вирішуючи гносеологічні питання, у центр уваги потрапляє положення іншого давньогрецького філософа Протагора: "Людина є мірилом усім речам: існуванню існуючих і неіснуванню неіснуючих" [1, 31]. Цим визначається актуальність даного дослідження.

Об'єктом дослідження є ботанічна номенклатура, актуалізована у національних символах Англії та України, а предметом дослідження є мовні способи реалізації антропометричності у фітонімичних символах англійської та української етнокультури.

Тенденція до антропоцентризму сучасного мовознавства, перспективність комунікативно-прагматичних досліджень визначають необхідність етнопсихолінгвістичного аналізу різних форм усної та писемної комунікації [2, 60]. Саме національна символіка є тим "духовним містком", що з'єднує, і в той же час збагачує різні покоління одного етносу.

Ще О. Потебня відзначав тісний взаємозв'язок символіки з мовою та мовленням і класифікував символи за визначальною ознакою, що була відображена у їх назвах. За його словами, така класифікація відображає народні переконання, а не авторський суб'єктивізм. На символізм можна натрапити лише там, де відокремлення думки від мовлення уповільнено [3, 7-8].

Відомий психоаналітик К.Г. Юнг визначав символ як термін, ім'я чи зображення, яке може бути відомим у повсякденному житті, але й мати додаткове специфічне значення, через що він є чимось невідомим, незрозумілим чи прихованим від людей [4, 15-16].

Сучасні інтерпретації символу пов'язують його з формою чи знаком, що кодує відношення між лексичними та символічними різновидами значень, де лексичне є елементом словника, а символічне виступає уявленням, яке не завжди можна чітко розтлумачити, оскільки символу притаманна додаткова інформація, в якій переплетені дійсні і нереальні явища. Визначення символу є спроба проникнути в діяхронію через синхронію з метою відновлення давньої когнітивної парадигми [5, 25].

Інший погляд на символ, сформульований С.Аверинцевим, змальовує вектор структури символу як такий, що спрямований на відтворення цілісного образу світу через специфічне уявлення. Подача знання про символ здійснюється лише у діалозі, оскільки символ існує лише у спілкуванні між людьми, а поза його межами є лише порожня форма. С.Аверинцев, як і О.Потебня, застерігає проти шкідливого вторгнення інтерпретатора у процес тлумачення символу і проти викривлення у такий спосіб його суті [6, 976].

А. Лосєв не розмежовує символ та образ, пов'язуючи символ з будь-якою сферою "інобуття", включаючи і таку, що не має меж [7, 444]. Отже, насколишня дійсність, відображена семантикою мовного знаку, нерідко набуває образного, метафоричного, символічного значення. Символ, як частина національної культури, завжди має переносне значення і є імпліцитним носієм інформації про асоціативні зв'язки між предметами реальності та культурною її актуалізацією. Саме мовою символів до нас приходять знання наших пращурів; тих символів, що зумовлені менталітетом етносу і пропущені через суб'єктивне, міфологічне сприйняття довкілля носіями мови та культури.

Менталітет кожного народу інтерпретує і актуалізує навколишню дійсність по-різному. Щодо цього Ю.Апресян зазначає: "Кожна природна мова відтворює певний спосіб сприймання і організації концептуалізації світу... Притаманний мові спосіб концептуалізації дійсності (погляд на світ) є частково універсальним, частково національно специфічним; носії різних мов можуть сприймати світ дещо по-різному, що зумовлено особливостями кожної з мов" [8, 38-39]. Отже, носії різних мов вибудовують свою власну національну систему символів.

Фітонімична символіка – це один з найяскравіших прикладів різнопланового трактування людського